

Međunarodni naučni skup

Hrvatsko-srpski odnosi: 20 godina posle početka rata u Hrvatskoj

Golubić/Hrvatska, 22-25. avgust 2011.

**PRESUDA GOTOVINI - KARAKTER RATA U HRVATSKOJ KROZ
MEDIJSKU PRIZMU, 20 GODINA POSLE**
(Analiza medijskog diskursa)

mr Dinko Gruhonjić

stručni saradnik

Odsek za medijske studije

Filozofski fakultet Novi Sad

Vojvodina/Srbija

SAŽETAK:

Rad se bavi analizom diskursa ciljanih medija iz Hrvatske i Srbije povodom njihovog pisanja i izveštavanja o prvostepenoj presudi hrvatskom generalu Anti Gotovini pred Međunarodnim sudom za ratne zločine u bivšoj SFRJ (Haški tribunal-ICTY).¹

U radu se analizira pisanje najtiražnijih dnevnih novina u Hrvatskoj i u Srbiji, Jutarnjeg lista iz Zagreba i Blica iz Beograda.²

Rad se bavi kvalitativnom analizom medijskog diskursa u vezi sa presudom generalu Gotovini. Kroz studije slučaja u radu se analizira kako mediji u Hrvatskoj i u Srbiji 20 godina nakon početka rata u Hrvatskoj izveštavaju o karakteru toga rata.³ Rad je još jedan od priloga široj temi uloge medija u suočavanju sa nedavnom ratnom prošlošću na prostoru bivše SFRJ.

KLJUČNE REČI: Rat, Oluja, Gotovina, analiza medijskog diskursa, Hrvatska, Srbija, Jutarnji list, Blic, suočavanje s prošlošću.

¹ Ante Gotovina proglašen je krivim za učestvovanje u udruženom zločinačkom poduhvatu prema 8 tačaka optužnice - 1. progon kao zločin protiv čovečnosti, 2. deportacija kao zločin protiv čovečnosti, 4. pljačka javne i privatne imovine kao kršenje zakona i običaja ratovanja, 5. razaranje kao kršenje zakona i običaja ratovanja, 6. ubistvo kao zločin protiv čovečnosti, 7. ubistvo kao kršenje zakona i običaja ratovanja, 8. nečovečna dela kao zločin protiv čovečnosti, 9. okrutno postupanje kao kršenje zakona i običaja. Nije kriv prema tački optužnice 3. nečovečna dela prisilnog premeštanja kao zločin protiv čovečnosti. Olakšavajuće okolnosti bilo je njegovo ponašanje u pritvoru i tokom suđenja.

² Analizirana su internetska izdanja Jutarnjeg lista i Blica, u periodu od 15. do 30. aprila 2011. godine

³ Rat u Hrvatskoj trajao je od 1991. do 1995. godine

SUMMARY:

The paper analyzes the discourse of targeted media in Croatia and Serbia on the occasion of their writing and reporting on trial verdict against Croatian general Ante Gotovina at the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia (ICTY).

The paper analyzes the best-circulation daily newspaper in Croatia and Serbia, Jutarnji List from Zagreb and Belgrade Blic.

The paper deals with the qualitative analysis of media discourse regarding the verdict against general Gotovina. Through case studies the paper analyzes how the media in Croatia and in Serbia 20 years after the start of the war in Croatia report on the character of this war. This paper is one of the contributions to the general topic of the role of media in facing with a recent history of war in former Yugoslavia.

KEYWORDS: War, Storm, Gotovina, an analysis of media discourse, Croatia, Serbia, Jutarnji List, Blic, facing with the past.

1. Društveno-politički kontekst

Ove godine navršava se 20 godina od početka raspada bivše Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (SFRJ) i od početka ratova u Sloveniji i u Hrvatskoj. Postoji značajna domaća i strana naučno-istraživačka literatura u vezi sa ulogom medija u početku tih ratova, čiji se autori slažu u oceni da su pojedini mediji imali veoma zapaženu i istaknutu ulogu u stvaranju klime pogodne za izbijanje sukoba. Istraživanja u ovoj oblasti ne prestaju. Takođe, prisutne su i nove vrste istraživanja, koje se bave ulogom medija u postratnom periodu na prostoru bivše Jugoslavije. Odnosno, istraživanja u čijem se fokusu nalazi široka tema o odnosu medija i suočavanja s ratnom prošlošću.

Odnosi između Hrvatske i Srbije 20 godina kasnije, političkim rečnikom govoreći, nalaze se u usponu, a najveći doprinos pokušaju normalizacije ratom duboko narušenih odnosa između dve države daju aktuelni predsednici tih država, Ivo Josipović i Boris Tadić. Dvojica predsednika koriste svaku priliku ne samo da demonstriraju da zaista žele normalizaciju, nego idu i korak dalje i jedan drugog nazivaju „ličnim prijateljima”.

Uprkos tome, odnosi između dve zemlje opterećeni su i danas brojnim nerešenim pitanjima. Pre svega, Hrvatska je pred Međunarodnim sudom pravde u Hagu (ICJ) tužila Srbiju sa osnovnom intencijom da dokaže da je Srbija izvršila agresiju na Hrvatsku pre 20 godina.⁴ Srbija je uzvratila kontratužbom protiv Hrvatske, sa osnovnom intencijom da sud dokaže da je Hrvatska izvršila etničko čišćenje tamošnjih autohtonih Srba.⁵ Pitanje hrvatsko-srpske nagodbe oko ovih tužbi za sada nije na vidiku, uprkos deklarativnim izjavama o potrebi normalizacije odnosa. Ove tužbe, pored brojnih drugih otvorenih pitanja (povratak izbeglica, pitanje imovine Srba, pitanje granica, problemi postojanja logora za Hrvate u Srbiji...) zapravo su ključne za interpretaciju karaktera rata u Hrvatskoj, oko čega se i danas vode mahom politički ostrašćene a ne argumentovane rasprave. U tim raspravama često učestvuju i mediji, koji svojim izveštavanjem neretko podilaze vladajućim stereotipima u obe države, čija hrvatska verzija glasi: Srbija je izvršila agresiju na Hrvatsku, a srpska: Hrvati su proterali Srbe iz Hrvatske.

⁴ Hrvatska je ICJ-u podnela tužbu protiv tadašnje Savezne Republike Jugoslavije (čija je Srbija pravna sledbenica) u julu 1999. godine. Hrvatska je tužila Srbiju zbog, kako je navedeno, kršenja Konvencije o sprečavanju i kažnjavanju zločina genocida tokom rata u Hrvatskoj, od 1991. do 1995. godine.

⁵ Srbija je Hrvatsku tužila ICJ-u početkom 2010. godine za genocid nad Srbima tokom rata u Hrvatskoj od 1991. do 1995. godine.

Medijska matrica s kraja osamdesetih i početka devedesetih godina 20. veka prenela se tako i u 21. vek, kroz medijsku interpretaciju karaktera ratova na prostoru bivše SFRJ. Ta matrica naročito je vidljiva u medijskim interpretacijama presuda hrvatskim i srpskim političarima i vojnicima pred Haškim tribunalom. U fokusu medija su gotovo uvek okrivljeni/osuđeni a veoma retko žrtve zločina. Pojedini mediji neretko se stavljaju na stranu okrivljenih/osuđenih, prikazujući individualne presude protiv pojedinaca kao presude celim narodima. Ono što se izmenilo za proteklih 20 godina jeste jezik medija, koji više nije prepun eksplicitnog govora mržnje, kao što je bio slučaj u vreme priprema za ratove na prostoru bivše SFRJ, ali koji je i danas prepun nasleđenih stereotipa, koji se tiču pre svega karaktera ratova.

2. Cilj rada:

Cilj rada je da se kroz analizu medijskog diskursa dva najčitanija dnevna lista u Hrvatskoj i u Srbiji, „Jutarnjeg lista” i „Blica”, utvrdi na koji su način oni izveštavali o presudi generalu Gotovini. S tim u vezi, cilj rada je da se utvrdi kakve su poruke mediji slali svojoj publici, a koje se tiču pre svega ocene karaktera rata u Hrvatskoj, 20 godina od njegovog početka.

3. Metod:

U radu je korišćen metod kvalitativne analize medijskog diskursa i interpretacije sadržaja. Analiza diskursa je najpogodnija za ovakav tip istraživanja medijskih sadržaja, jer je interdisciplinarna nauka koja kritički preispituje društvo i kulturu u kojima postoje realni sagovornici koji izmenjuju poruke. Analiza medijskog diskursa izučava društvo i proučava koje vrste interakcija medijski tekst uspostavlja između ljudi i sveta i između moćnika (vlasti, većine) i onih koji to nisu (manjine) (prema Savić 1993: 25; Pralica 2010: 327). Analizirani su vesti, izveštaji, članci i kolumne.

4. Analiza i rezultati:

4.1. Kvalitativna analiza:

4.1.2. Jutarnji list

Zagrebački „Jutarnji list” tretirao je izricanje prvostepene presude generalima Anti Gotovini, Mladenu Markaču i Ivanu Čermaku kao apsolutni prioritet toga i narednih dana na svojoj internetskoj stranici sajtu (www.jutarnji.hr). Prevladavali su tekstovi koji su svojim naslovima sugerisali da nije reč o presudi pojedincima, nego o presudi čitavom (hrvatskom) narodu i državi: „Očaj na Trgu: Branitelji plakali nakon izricanja presude Gotovini. Šetali u mimohod gradom”⁶, „General Ante Gotovina: Legionar koji je oslobodio Knin”⁷, „Nadbiskup Srakić u Uskrsnoj poruci: Haške presude su presude hrvatskom narodu”⁸, „Vojni ordinarijat: Presuda generalima je grijeh protiv Boga. U Haagu vlada strahovit utjecaj zla!”⁹, „Davorin Rudolf o haškoj presudi: Gotovini i Markaču je suđeno kao nacistima”¹⁰, „Slaven Bilić šokiran haškom presudom”¹¹, „Teta Marija: Ante, janje moje nevino. Prodali su i izdali moje dite koje se vratilo braniti svoju zemlju”¹². Fotografije kojima su tekstovi ilustrovani takođe sugerišu sućut koju javnost oseća prema „nepravедno” osuđenim generalima: branitelji koji plaču na Trgu bana Jelačića u Zagrebu, tetka generala Gotovine, odnosno očajna starica, Gotovina koji ljubi hrvatsku zastavu, arhivske fotografije Gotovine u društvu sa pokojnim predsednikom Hrvatske Franjom Tuđmanom i drugim tadašnjim čelnicima Hrvatske, hrvatska zastava na tvrđavi u Kninu koja je spuštena na pola koplja. Među prvim ilustracijama je i spisak Srba koji su pred Haškim tribunalom osuđeni za zločine u Hrvatskoj, čime se neskriveno sugeriše da ih je premalo osuđeno.¹³ Presuda generalu Anti Gotovini u hrvatskoj javnosti tih dana bila je interpretirana kao presuda vojno-policijskoj akciji „Oluja”, s početka avgusta 1995. godine.

⁶ www.jutarnji.hr, 15. april 2011.

⁷ www.jutarnji.hr, 16. april 2011.

⁸ www.jutarnji.hr, 19. april 2011.

⁹ www.jutarnji.hr, 20. april 2011.

¹⁰ www.jutarnji.hr, 22. april 2011.

¹¹ www.jutarnji.hr, 15. april 2011.

¹² www.jutarnji.hr, 15. april 2011.

¹³ www.jutarnji.hr, 15. april 2011.

„Jutarnji list” se takođe bavio pitanjem da li presuda pojedincima zapravo u sebi krije i karakterizaciju „Oluje”, odnosno da li je tačno da je Haški tribunal na posredan način „Oluju” okarakterisao kao „zločinačku” a ne kao „herojsku” i „oslobodilačku” akciju hrvatske vojske i policije protiv pobunjenih Srba u samoproklamovanoj Republici Srpskoj Krajini: „Na izvanrednoj sjednici Vlade bio i Josipović, ponovljeno: Oluja je legitimna vojna akcija!”¹⁴, „Veleposlanstvo SAD-a: Presuda generalima nije ocjena Domovinskog rata”¹⁵, „Komentar Davora Butkovića: Haag je osudio predsjednika Tuđmana”.¹⁶

U članku pod naslovom „Josipović: Presuda generalima potvrđuje agresiju Srbije na Hrvatsku!”¹⁷ list citira predsjednika Hrvatske: „Za predsjednika Ivu Josipovića nema dvojbe - presuda generalima nije priznala Krajinu već je potvrdila da je Srbija izvršila agresiju na Hrvatsku. U današnjoj emisiji Hrvatskog radija ‘S Predsjednikom uz kavu’ Josipović je još jednom ponovio kako presuda ne mijenja obrambeni i pravedni karakter Domovinskog rata niti je Krajina priznata kao država. - Neki dužnosnici iz Srbije to slavodobitno komentiraju, ali za to nemaju razloga. Dapače sudac je govorio o međunarodnom sukobu, a to znači da su snage Srba bile kontrolirane iz Srbije i zato je to međunarodni sukob. Time presuda ustvari priznaje umješanost odnosno agresiju Srbije - rekao je predsjednik.”

„Jutarnji list” istraživao je i temu ko je Haškom tribunalu dostavio „Brionske transkripte”¹⁸ koji su bili navodno ključni dokaz protiv Gotovine: „Mesić: Ključni dokaz Haagu dostavio je Karamarko; Tuđman je znao da srpska sela gore u tri smjene”.¹⁹

Sem što prvi deo naslova ovog kratkog intervjua sa bivšim predsjednikom Hrvatske Stjepanom Mesićem sugerije da je Hrvatska u sopstvenim redovima imala „domaćeg izdajnika” (što podseća na jedan od omiljenih mitova kod Južnih Slovena, kojima se pravdaju različiti sopstveni vojni i politički neuspesi), njegov drugi deo otvara i još jednu važnu temu, koja se u pojedinim medijima u Hrvatskoj uporno, već 16 godina prećutkuje, a to su zločini koji su počinjeni prilikom operacije „Oluja” i neposredno

¹⁴ www.jutarnji.hr, 15. april 2011.

¹⁵ www.jutarnji.hr, 16. april 2011.

¹⁶ www.jutarnji.hr, 15. april 2011.

¹⁷ www.jutarnji.hr, 18. april 2011.

¹⁸ “Brionski transkripti” su tajni dokumenti sa sastanaka najvišeg političkog, vojnog i policijskog rukovodstva Hrvatske na kojima je dogovarana i operacija „Oluja”.

¹⁹ www.jutarnji.hr, 21. april 2011.

nakon nje. Nakon početne patriotske euforije, „Jutarnji list” je progovorio i o toj temi, koja je u javnosti u Hrvatskoj zapravo često tabu.

Tako Jurica Pavičić u autorskom tekstu između ostalog navodi: „Ne dogodi li se, naime, bitna revizija presude na drugoj instanci, od ovog petka nadalje postojat će i de iure i de facto doista dvije Oluje. Jedna od njih bit će ona Oluja koju ćemo svakog kolovoza slaviti kao Dan domovinske zahvalnosti, postojat će Oluja defilea na kninskoj tvrđavi, svečanih mimohoda, školskih udžbenika, Oluja kao rodno mjesto moderne Hrvatske, dan kad je, kao u Bibliji, David stukao Golijata, a kao u Fordovu vesternu Ransom Stoddard ustrijelio zlog, prijekog Libertyja Valancea.

Druga Oluja koja će od sada postojati Oluja je iz osude Alphonsea Orijeja. To je Oluja kao zločinački komplot, operacija koja je smišljena negdje među brijunskim oleandrima, akcija kojoj je od samog početka cilj bio zbrisati Srbe, a tadašnja politička i vojna vrhuška grupni je suučesnik te kriminalne operacije. Taj kolovoz ‘95. iz Orijejeve presude na 1320 stranica nema veze s onim udžbeničkim...”²⁰

Pavičić navodi da je i sam trebalo da učestvuje u „Oluji”, ali ga je u tome sprečila bolest. Posredno, on ipak svedoči o zbivanjima neposredno nakon „Oluje”: „...Taj stid stigao je - bar meni - s mojim bivšim suborcima, sa susjedima i znancima koji su se vraćali s bojišta. Oni među njima koji su imali obraza doma su stigli užasnuti - užasnuti paležom, pljačkom, mrtvim starcima. U pola glasa i nevoljko pričali su o tome tko je od tadašnjih torcidaša ili od aktivista manjih desnih stranaka donio dva kanistra, te spalio Baljke ili Cetinu.

Pričalo se o otimačini i grabežu, o ljudima koji su svojim dojučerašnjim zemljacima krali videorekordere, freze i krave, o opeljušenim stanovima, iščupanim zahodskim školjkama.

Idući tjedan, u vlaku za Drniš, jedan mi je kninski Hrvat užasnuo pričao da je vlastiti stan nakon Oluje zatekao cio da bi u dva dana iz njega nestalo sve, od vinila do frižidera. Drugi, također Hrvat, lutao je selima Zagore ne bi li od marodera kupio vlastiti Gaggia aparat iz vlastita kafića. Opća, strašna otimačina dosegula je takve razmjere da je i sama stvorila svoju sivu ekonomiju, pa su policajci na ček-pointu naplaćivali više ako te puste s kravom, a manje ako ti zažmire na televizor.

²⁰ www.jutarnji.hr, 17. april 2011.

To je ta druga, jeziva priča o Oluji, priča o kojoj se nevoljko govori u udžbenicima i koja je izbačena iz protokola mimohoda. To je povijest Oluje zbog koje sam pouzdano siguran da smo stvarno i doista Balkanci. Jer: od Crnogoraca u Konavlima do Dalmatinaca u sektoru Jug, na Balkanu se tako ratuje, da pobjednik uzima sve, hajdučkom pravdom ima pravo na plijen.”

Smirujući dalje (i sopstvene) strasti, „Jutarnji list” donosi i jedan tekst iz britanske štampe: „The Economist: Hrvatska i Srbija po mnogočemu su iste. Ista količina bijesa, negiranje ratnih zločina, porast desnog radikalizma!”²¹ Kao i tekst o relativnosti patriotizma: „Karleuša pjevala u Zagrebu na dan haške presude. Robert (18): Hrvat sam, ali neću se zbog generala odreći narodnjaka”.²²

„Jutarnji list” hašku presudu kroz odabir tekstova individualizuje, poput kratkog teksta „Zločinac i kukavica”²³: „Gotovina je heroj jednako kao i Nijemci koji su masakrirali nedužne ljude u Lidicama ili Rusi koji su ubili poljske časnike u Katinu. Gotovina je izdao svoj narod i katoličku vjeru, a zatim se kukavički skrivao od pravde. Ovim je riječima u pisanoj izjavi za Jutarnji list presudu Haaškog suda generalu Anti Gotovini komentirao Denis MacShane, bivši britanski ministar za Europu, zadužen i za Hrvatsku u vladi Tonyja Blaira.”

U stvari, već prvoga dana „Jutarnji list” je iz pera jednoga od svojih urednika Davora Butkovića doneo kolumnu čiji glas se u tim prvim reakcijama nije čuo u javnosti: „Besmisleno je, međutim, govoriti da je haška presuda generalima Gotovini i Markaču istodobno presuda Hrvatskoj(...)

(...) A da su hrvatski sudovi donosili presude počiniteljima zločina nad Srbima, koji su se u ono vrijeme sasvim sigurno dogodili, i koji nisu bili izolirani, i današnja bi odluka Haškog suda - ako bi do ovoga suđenja uopće došlo - bila sasvim drugačija.”²⁴

²¹ www.jutarnji.hr, 19. april 2011.

²² www.jutarnji.hr, 17. april 2011.

²³ www.jutarnji.hr, 18. april 2011.

²⁴ www.jutarnji.hr, 15. april 2011.

4.1.2. Blic

S druge strane, mediji u Srbiji presudi hrvatskim generalima nisu posvetili ni izbliza toliko pažnje kao njihove kolege u Hrvatskoj.

Prvi naslovi koje je „Blic” objavio na svojoj internetskoj stranici, međutim, gotovo potpuno su oprečni naslovima koje je objavio „Jutarnji list”: „Sudija Ori: Tuđman bio vođa zločinačkog poduhvata”²⁵, „Oluja je Tuđmanov zločinački poduhvat”²⁶, „Vekarić: ‘Oluja’ dobila pravosudnu istinu”, „Štrbac: Vetar u leđa kontratužbi Srbije”, „Tadić: Haški sud postupio u skladu sa pravom”.²⁷

„Blic” u svojim izveštajima u prvi plan ističe delove sudske ocene operacije „Oluja”, koji sugerišu da je reč o zločinu, odnosno o „udruženom zločinačkom poduhvatu”: „Veće smatra da su određeni delovih hrvatskog političkog i vojnog vođstva delili cilj prisilnog iseljenja srpskog stanovništva s područja Krajine. Zaključuje se da je predsednik Tuđman bio politički i vojni vođa u tom periodu i ključna osoba u tim poduhvatima. Isto su bile osobe bliske Tuđmanu i njegovi politički istomišljenici.”²⁸

„Blic” je povremeno veoma eksplicitan u tumačenju presude Haškog tribunala: „Po presudi, operacija ‘Oluja’ avgusta 1995. godine bila je udruženi zločinački poduhvat, na čelu s Franjom Tuđmanom, tadašnjim predsednikom Hrvatske, koji je smišljen da trajno i prisilno protera srpsko stanovništvo sa područja Krajine u Hrvatskoj.”²⁹

U prvim reakcijama, „Blic” prenosi umerenu izjavu predsednika Srbije Borisa Tadića: „Haški tribunal je postupio u skladu sa pravom. Ukoliko imamo kazne primerene zločinu koji je izvršen, onda imamo veće šanse i pretpostavke za pomirenje među građanima na prostoru jugoistočne Evrope”.³⁰

I zatim izjavu zamenika specijalnog tužioca za ratne zločine Bruna Vekarića: „’To (Oluja) je zločin za koji do sada nije dat pravosudni odgovor’, rekao je Vekarić navodeći da je od devet tačaka optužnice koje se odnose na Gotovinu sud usvojio osam i

²⁵ www.blic.rs, 15. april 2011.

²⁶ www.blic.rs, 16. april 2011.

²⁷ Sve tri naslova su od 15. aprila 2011.

²⁸ www.blic.rs, 16. april 2011, članak „Sudija Ori: Tuđman bio vođa zločinačkog poduhvata”

²⁹ www.blic.rs, 16. april 2011, članak „Oluja je Tuđmanov zločinački poduhvat”

³⁰ www.blic.rs, 15. april 2011, članak „Tadić: Haški sud postupio u skladu sa pravom”

da je 'veoma značajno da je predsednik jedne države predstavljen kao deo zločinačkog poduhvata'."

„Blic” prenosi i izjavu predsednika Dokumentaciono-informacionog centra „Veritas” Save Štrpca: „Pravni tim Srbije označio je 'Oluju' kao vojnu operaciju koja ima pun kapacitet genocida”, rekao je Štrbac. „Ako se ovo što je utvrdio Međunarodni krivični sud u Hagu poveže s događajima koji su prethodili 'Oluji' - a to su zločini počinjeni u akcijama 'Medački džep', 'Bljesak', 'Ravni kotari' i 'Miljevački plato' i, najzad, sa zločinima počinjenim nad Srbima u fašističkoj NDH Ante Pavelića - onda se dolazi i do genocidne namere”, zaključio je on. Predsednik „Veritasa” je ukazao da presuda Haškog tribunala Gotovini i Markaču sama po sebi znači "reviziju novije istorije, čega su se Hrvati najviše pribojavali”. Štrbac se, dakle, jedini upustio u ocenjivanje karaktera rata u Hrvatskoj, čija je, po njemu, osnovna namera bila - genocid nad Srbima.

Ipak, imajući u vidu raspored tekstova na internetskoj stranici „Blica” toga dana, može se zaključiti da je poruka koja se prenosi čitaocima umerena, sa primesama slavlja zbog „zadovoljenja pravde”. Ali, kao što smo videli, tu su i članci kojima se potvrđuju stari stereotipi.

Sutradan slede naslovi koji dodatno pothranjuju stereotipe u javnom mnjenju Srbije: „Amerikanci i Francuzi pripremali 'Oluju' sa hrvatskom vojskom”, „Večer: Presudom Gotovini iznenađeni samo Hrvati”³¹, a pred kraj posmatranog perioda i članak „Del Ponteova: Papa primio Gotovinu, a mene odbio”³². U ovim člancima, urednici „Blica” se pozivaju na „strane autoritete”, bilo političke, sudske ili medijske. U naslovima, kao i u tekstovima članaka, publici se sugerišu „omiljene” predrasude o tradicionalnim „neprijateljima Srba”: Zapadu i Vatikanu. Makar po cenu da se koristi i arhivska izjava bivše glavne tužiteljice Haškog tribunala Karle del Ponte, koja je takođe u vreme svoga mandata figurirala kao „neprijatelj”, koja podiže optužnice gotovo isključivo protiv Srba.

³¹ "Delo" navodi da se u haškoj sudnici „zapravo sudilo Tuđmanu” i njegovim najbližim saradnicima. „Sudsko veće je Tuđmana i najbliže saradnike definiralo kao zločinačku grupu koja je zajedno s legitimnom operacijom, izvela i tajni plan etničkog čišćenja.“

³² www.blic.rs, 30. april. 2011.

Dva dana nakon izricanja presude Gotovini³³, „Blic” prenosi izjavu ministra spoljnih poslova Srbije Vuka Jeremića, koja, za razliku od izjave Borisa Tadića, nije umerena: „Ako me pitate za 'Oluju', odnosno za udruživanje u zločinački poduhvat, ja sam sve što sam imao rekao u Zagrebu 2008. godine i to je, koliko se sećam, tada izazvalo burne reakcije.”³⁴

Za razliku od „Jutarnjeg lista”, beogradski „Blic” ne donosi tekstove koji se bave eventualnom krivicom Srbije i pobunjenih hrvatskih Srba za rat u Hrvatskoj. Sem teksta „Amnesti: Snažna pobeda žrtava rata”³⁵, koji u fokus stavlja delimično zadovoljenje pravde za žrtve „Oluje” taj dnevni list ne bavi se drugim pitanjima uzrocima i posledica rata u Hrvatskoj.

4.1.3. Izostavljeni bekgraund kao sredstvo medijske propagande

Ono što dominira u člancima u oba posmatrana medija jeste nešto što bi se moglo nazvati izostavljenim parčedom istorije, a novinarskim rečnikom govoreći - člancima nedostaje jedan celovit bekgraund.³⁶ To je naročito vidljivo kada je u pitanju “Blic” koji se niti u jednom članku nije bavio problematizovanjem početka rata, prirodom pobune Srba u Hrvatskoj, ulogom Srbije u tom ratu itd. Mlađi čitaoci „Blica” koji ne pamte ni sam rat niti pripreme za rat zato svakako ne mogu steći potpunu sliku o tome ko je uopšte general Gotovina, šta je operacija „Oluja” pa čak ni kako ni zašto su Srbi proterani iz svojih kuća. Zato samo možemo nagađati kakvu sliku mlađa publika može steći o zbivanjima u Hrvatskoj tokom i na samom kraju rata. Takođe, izostavljanjem bekgraunda urednici „Blica” ostavljaju čitaocima na volju da podrazumevaju štošta a najviše stereotipe, koji se odabirom članaka i fotografija dodatno pothranjuju.

³³ www.blic.rs, 17. april 2011, članak Jeremić: O „Oluji” sam sve rekao u Zagrebu 2008.

³⁴ “Verujem da Srbija i Hrvatska imaju jasnu odgovornost da zajedno predvode region ka njegovoj evropskoj budućnosti. Međutim, nije uvek bilo tako. Setite se Vukovara i tragičnih događaja koji su se tamo desili. Setite se etničkog čišćenja više od četvrt miliona Srba tokom operacije 'Oluja' 1995. godine”, rekao je ministar spoljnih poslova Srbije 27. maja 2008. godine u Zagrebu, na zasedanju Jadransko-jonske inicijative (prema Tanjugu). Ta Jeremićeva izjava, odnosno deo koji se tiče operacije „Oluja” izazvala je tada burne reakcije u Hrvatskoj.

³⁵ www.blic.rs, 15. april 2011.

³⁶ engl. background – pozadina, je kontekst vesti. Ono što je za autore očigledno, korisnicima odnosno čitaocima, gledaocima ili slušaocima nije uvek jasno; oni mogu da se nalaze hiljadama kilometara daleko od mesta događaja i da o pozadini zbivanja budu sasvim neobavešteni. Ili naprosto mogu da budu nedovoljno informisani pa možda i nedovoljno funkcionalno pismeni. (Gruhonjić, 2010)

„Jutarnji list” istim se metodom služi u prvim člancima, neposredno nakon objavljivanja presude generalu Gotovini, kada se čitalačkoj publici šalje poruka da nije osuđen pojedinac već cela Hrvatska. U kasnijim člancima, „Jutarnji list” nudi povremeno i kritičko promišljanje operacije „Oluja”, odnosno eksplicitno publici prenosi poruku koja se može sažeti u to da je reč o „pravednoj” operaciji ali da su se nakon nje ipak desili nepotrebni zločini.

5. Zaključne napomene:

U izveštavanju „Jutarnjeg lista” i „Blica” o presudi generalu Gotovini, može se primetiti da se ni jedan ni drugi list gotovo uopšte nisu bavili žrtvama zločina za koje je Gotovina prvostepeno osuđen na 24 godine zatvora. Umesto toga, u centru pažnje su pre svega bili političari i njihove izjave.

U oba dnevna lista primetna je reprodukcija negativnih stereotipa nasleđenih još iz vremena rata u Hrvatskoj. Primetan je i izostanak celovitog konteksta u kojem su se desili zločini za koje je Gotovina prvostepeno osuđen, kao i izostanak konteksta vezanog za početak i za trajanje rata u Hrvatskoj od 1991. do 1995. godine.

U posmatranim člancima ova dva medija karakterišu rat u Hrvatskoj prema nasleđenoj matrici: u Hrvatskoj su isključivi krivci za rat Srbi i Srbija, dok se Hrvatska samo branila; u Srbiji su Hrvati viđeni kao narod koji je još od Drugog svetskog rata imao nameru da pobije i protera Srbe te su samim tim oni krivci za rat.

S obzirom na tiraž, čitanost i uticaj ovih dnevnih listova analizom diskursa može se zaključiti da posmatrani članci uglavnom ne raspiruju dodatnu mržnju između dva naroda, ali i ne doprinose prevazilaženju brojnih nerešenih problema, izazvanih u najvećoj meri upravo ratom u Hrvatskoj devedesetih godina 20. veka. „Jutarnji list” i „Blic” se, dakle, kreću u okvirima zadatih stereotipa, s tim što se u pisanju „Jutarnjeg lista” može prepoznati i potreba da se „počisti prvo ispred svoga praga”.

Iz svega rečenog proizlazi da se „Jutarnji list” i „Blic” često u svojim ili iz drugih medija preuzetim člancima nisu pridržavali osnovnih pravila profesije da izveštavaju objektivno i nepristrasno. Naročito se nisu pridržavali pravila da moraju da izveštavaju sveobuhvatno. Mogući izgovor da je reč o komercijalnim medijima, a ne o javnim servisima, nije adekvatan. Komercijalizacija medija ne može da bude opravdanje za nepoštovanje pravila novinarske profesije i novinarskih kodeksa.

6. Literatura

- Bal, F. (1997), *Moć medija*, Beograd: Clio
- Gruhonjić, D. (2011). *Diskurs agencijske vesti*. Novi Sad: Filozofski fakultet (u štampi)
- Grupa autora (1997). *Rat je počeo na Maksimiru: Govor mržnje u medijima*. Beograd: Medija centar.
- Matheson, Donald (2005). *Media Discourses – Analysing Media Texts*. New York: Open University Press.
- Nossek, H. (2004), *Our News and Their News*. London: SAGE Publications.
- Pralica, D. (2010), *Analiza medijskog diskursa stranih radijskih programa Bi-bi-si i Dojče vele na srpskom jeziku. Zbornik Susret kulture*. Novi Sad: Filozofski fakultet
- Savić, S. (1993). *Diskurs analiza*. Novi Sad: Filozofski fakultet.
- Šajkaš, M. (2007). *Tranziciona pravda i uloga medija na Balkanu* (diskusiona studija pisana za potrebe Međunarodnog centra za tranzicionu pravdu). Beograd.
- Thompson, M (2000). *Proizvodnja Rata: Mediji u Srbiji, Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini*. Beograd: Medija centar i Free B92.
- Torov, I. (1996). *Sunovrat srpskog novinarstva*. Beograd: Medija centar.
- Ugrešić, D. (1996). *Kultura laži: Antipolitički eseji*. Zagreb: Arkzin